משום כיסופא הוה לה הך שיבבתא בישתא אמרה מכדי ידענא דלית להו ולא מידי מאי כולי האי אזלא וטרפא אבבא איכספא ועיילא לאינדרונא איתעביד לה ניסא דחזיא לתנורא מלא לחמא ואגנא מלא לישא אמרה לה פלניתא פלניתא אייתי מסא דקא חריך לחמיך אמרה לה אף אנא להכי עיילי תנא אף היא להביא מרדה נכנסה מפני שמלומדת בנסים (א) אמרה ליה דביתהו עד אימת ניזיל ונצטער כולי האי אמר לה מאי נעביד בעי רחמי דניתבו לך מידי(א) *בעא רחמי יצתה כמין פיסת יד ויהבו ליה חד כרעא דפתורא דדהבא (ב)(חזאי) בחלמא עתידי צדיקי דאכלי אפתורא דדהבא דאית ליה תלת כרעי (ג)(ואת) אוכלת אפתורא דתרי כרעי (ד)(אמרה ליה) ניחא לך דמיכל אכלי כולי עלמא אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמחסר אמרה ליה ומאי נעביד בעי רחמי דנשקלינהו מינך בעי רחמי ושקלוהו תנא גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון דגמירי דמיהב יהבי מישקל לא שקלי חד בי שמשי חזייה לברתיה דהוות עציבא אמר לה בתי (ה)למאי עציבת אמרה ליה כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת אמר לה בתי מאי איכפת לך מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה ר' חנינא בן דוסא הוו ליה הנך עיזי אמרו ליה קא מפסדן (ב) אמר אי קא מפסדן ניכלינהו דובי ואי לא כל חדא וחדא תיתי לאורתא דובא בקרנייהו לאורתא אייתי כל חדא וחדא דובא בקרנייהו הוה ליה ההיא שיבבתא דקא בניא ביתא ולא מטו כשורי אתיא לקמיה אמרה ליה בניתי ביתי ולא קמטו כשוראי אמר לה מה שמך אמרה ליה איכו אמר איכו נימטו כשוריך תנא הגיעו עד שיצאו אמה לכאן ואמה לכאן ויש אומרין (ו)סניפין עשאום תניא פלימו אומר אני ראיתי אותו הבית והיו קורותיו יוצאות אמה לכאן ואמה לכאן ואמרו לי בית זה שקירה ר' חנינא בן דוסא בתפלתו (ז)ור' חנינא בן דוסא מהיכן הוו ליה עזים [א] והא עני הוי ועוד אמרו חכמים (ח)אין מגדלין בהמה דקה בא"י אמר רב פנחס מעשה ועבר אדם אחד על פתח ביתו והניח שם תרנגולין ומצאתן אשתו של ר' חנינא בן דוסא ואמר לה אל תאכלי מביציהן והרבו ביצים ותרנגולין והיו מצערין אותם ומכרן וקנה בדמיהן עזים פעם אחת עבר אותו אדם שאבדו ממנו התרנגולין ואמר לחבירו בכאן הנחתי התרנגולין שלי שמע ר' חנינא אמר לו יש לך בהן סימן אמר לו הן נתן לו סימן ונטל את העזין והן הן (ט)עיזי דאייתו דובי בקרנייהו רבי אלעזר בן פדת דחיקא ליה מילתא טובא עבד מלתא ולא הוה ליה מידי למטעם שקל ברא דתומא ושדייה בפומיה חלש לביה ונים אזול רבנן לשיולי ביה חזיוהו דקא בכי וחייך ונפק צוציתא דנורא מאפותיה כי אתער אמרו ליה מ"ט קבכית וחייכת אמר להו דהוה יתיב עמי הקב"ה ואמרי ליה עד מתי אצטער בהאי עלמא ואמר לי אלעזר בני ניחא לך דאפכיה לעלמא מרישא אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני אמרי לקמיה כולי האי ואפשר אמרי ליה דחיי טפי או דחיינא א"ל דחיית אמרי לקמיה א"כ לא בעינא אמר לי בהאי אגרא דאמרת לא בעינא יהיבנא לך לעלמא דאתי תליסרי נהרוותא דמשחא אפרסמון דכיין (י)כפרת ודיגלת דמענגת בהו אמרי לקמיה האי ותו לא אמר לי ולחברך מאי יהיבנא אמרי ליה ואנא מגברא דלית ליה בעינא מחיין באסקוטלא (כ)אפותאי ואמר לי אלעזר ברי (ל)גירי בך גירי ר' חמא בר חנינא גזר תעניתא ולא אתא מיטרא אמרו ליה והא רבי יהושע בן לוי גזר תעניתא ואתי מיטרא אמר להו הא אנא הא בר ליואי אמרו ליה דניתי וניכוין דעתין איפשר דתברי ציבורא לבייהו דאתי מיטרא בעון רחמי ולא אתי מיטרא אמר להו ניחא לכו שיבא מטר בשבילנו אמרו ליה הן אמר רקיע רקיע כסי פניך לא איכסי אמר כמה עזין פני רקיע איכסי (ג) ואתא מיטרא לוי גזר תעניתא ולא אתא מיטרא אמר לפניו רבונו של עולם עלית וישבת במרום ואין אתה מרחם על בניך אתא מיטרא ואיטלע אמר רבי אלעזר (מ)לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי והא גרמא ליה והא לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע הא והא גרמא ליה רבי חייא בר לוליני שמעינהו להנך ענני דקאמרי ניתו וניתבי מיא בעמון ומואב אמר לפניו רבונו של עולם כשנתת תורה לעמך ישראל חזרת על כל אומות העולם ולא קיבלוה ועכשיו אתה נותן להם מטר שדו הכא שדיוה אדוכתיהו (נ)דרש רבי חייא בר לוליני מאי דכתיב (א)צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה אם נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר אילו נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר אין

משום כיסופא. שהיו שכינותיה אופות עיסה לכבוד שבת והיא אינה עושה כלום: **אגנא.** עריבה: **מסא.** עתר שמוציאין בו הלחם. מרדה פאליי"א בלע"ז. ומרדה ומסא חדא מילתא היא (ד): **תנא אף היא להביא מרדה נכנסה.** פל"א בלע"ז על שם שרודין בה פת מן התנור(ס). שלא היתה שואלת מפני שרגילה בניסין: **תויא.** דביתהו כמלמא: **מישקל לא שקלי.** כמר דיהבי: כל היכא דתני בי שמשי היינו ערב שבת. * לא שמעתי טעם(ע): **כמנא דחלא.** בכלי שיש בו החומץ. ושמתי החומץ בנר ויכבה הנר: **עד שנטלו ממנו אור להבדלה.** הדליק ממנו נר אחר ליהנות בו. ונר של מעשה נסים כינה כי היכי דעבד רב יהודה (לעיל דף כד:) בחלא דהוה סמידא: **קא מפסדי לן.** שדות: **דובים.** ואוכלים בשדות(פ): **ולא מטו כשורי.** אין הקורות מגיעות מכותל לכותל: **איכו נימטו כשוריך.** יאריכו הקורות: **סניפין היו.** הקורות של חליות היו. במעשה נס נדבקו להן חתיכות קטנות לאורכן: **ר"א בן פדת.** אמורא היה והוא הנקרא מרא דארעא דא"י במסכת נדה (דף כ:) בעל הוראות היה והוא שימש ר' יוחנן(צ) אחרי מות ריש לקיש והיה דחוק ועני: **עבד מילתא.** הקיז דם: **כרא דתומא.** בן השום. צלע של שום: **חלש ליביה.** נתעלפה: **צוציתא.** ניצוץ: **מאפותיה.** ממצחו: **כולי האי ואפשר.** בתמיה. כולי האי עבדת ואכתי הך ספיקא דלמא לא מיתרמיגא בשעתא דמזוני: **דחיי נפישא או דחיינא.** ימי חיי שחייתי כבר הם רבים ממה שאני עתיד לחיות: **אמר דחיים.** מה שכבר חיית מרובים ממה שאתה עתיד לחיות. והיינו דקא בכי כי אמר שכינה הכי. והאי דחייך משום י"ג נהרוותא לרחוץ בהן ולטייל בהן מזה לזה: **אי הכי לא בעינא.** דתיחרביה לעלמא: **ותו לא.** וכי אין אתה נותן לי דברים אחרים: **א"ל ולחברך מאי קא יהיבנא.** אנא מגברא דלית ליה בעינא לא גרים בספר רבי ובספר שלי כתוב: **באסקוטלא אפותאי.** היינו צוליתא דנפק מיניה שמדביק אצבע גרדלא עם הגודל ומכה בצפורן האצבע: **איגרו בך גירי.** כלומר הכיתי במילי. לחדווה בעלמא אמר כן: **הא אנא והא בר ליואי.** הוא איש אחד ואני איש אחד הוא עדיף מינאי: **דתברי.** שוברים: **שיבא מטר בשבילנו.** מקבלים אתם עליכם ומסכימין לדעת אחד: **כמה עזין.** דלא כסין מאבורא: **לוי אחוי קידה.** נועץ שני גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה: **הא והא גרמא ליה.** החטא גרם לו שנצלע בקידה: ואין

הא והא גרמו ליה. *פי' הראב"ד הא דעבד דאחוי הקידה קמי רבי איטלע והא דהטיח דברים כלפי מעלה גרמא ליה דאיטלע: שאני

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ה מהל' נזקי ממון הל' ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תט סעיף א:

◆

מוסף רש"י

בי שמשי. ערב שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והולכין להודיעו בכמה מקומות (שבת פו:) או: ערב שבת, ונראה בעיני לפי שבין השמשות שלו סגור בפני כל והכל טרודים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך, קרי ליה בי שמשי (כתובות קג.). סניפין. חיבורים (ב"ב פ.). אין מגדלין בהמה דקה באיי. משום ישוב א"י שמבעיר את השדות, וכל שדות א"י סתמן דישראל (ב"ק עט:). יטיח. יזרוק, לשון כמטחוי קשת (סוכה נג.). אחוי קידה. נועץ גודליו ונשען עליהם ושוחה עד שנושק את הרצפה וזוקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נצלע בנוקא דאטמא (חגיגה כב:). קמיה דרבי. בכיתו שהיה נשיא ומכבדין אותו לשמחו שהיה דואג תמיד בצרת ישראל ובחלוף כדאמרינן בנדרים (נ:) יומא דמתיך ביה רבי אתי פורענות לעלמא (סוכה נג.). ואיטלע. נעשה חיגר לפי שכשזוקף גופו מתלוי ואינו נשען על ידיו בחוזקה לדחוף גופו למעלה, נמצא כל אונס זקיפתו על מתניו (סוכה נג.). הא והא גרמא ליה. ענשו בשעת המאורע כדאמרינן במסכת שבת (לב.) נפל תורא חדד לסכינא (סוכה נג.) לפי שהטיח נתקלקל בשעת הסכנה (מגילה כב:). אם נאמר תמר. שעושה פירות ואין גזעו מחליף, למה נאמר ארז. שגזעו מחליף ואין עושה פירות, קשו קראי אהדדי, אם נדמהו לארז ותמר מכל וכל (רשב"ם ב"ב פ:).

◆

רבינו חננאל

חד [בין] שימשי איחלף לברתיה ורמא חלא לשרגא דשבתא והות עציבא, א' לה אבוה אל תעצבי מי שאמר לשמן וידליק [יאמר לחומץ וידליק], תנא (הדלק) [היה דולק] כל השבת עד דשקיל מיניה אור להבדלה. ר' אלעזר בן פדת הוה דחיק ליה עלמא, הקיז ולא הוה ליה מידי למיכל, אשכח בר תומא שדא לפומיה חלש ליביה, עיילו רבנן לשיוליה ביה ומצאוהו ישן, חזייה דבכה ואחיך ונפיק ציציתא דנורא מאפותיה, כשהקיץ משנתו אמרו ליה מאי היא, אמר להו חזאי שכינה בחלמא ואמרי קמיה עד מתי אהא בהאי דוחקא, אתאמר ליה מקמיה ניחא לך דליחרב עלמא ואבריה מרישא איפשר דמתיילדת בשעתא דמזוני, אמרי קמיה כולי האי ואולי לא בעינא, [א"ל] בהאי אגרא [דאמרת] לא בעינא יהיבנא לך לעלמא דאתי י"ג מעיינתא דמשכי אפרסמון דכייא כו', עד טרק באסקוטלא אפותאי, כלומר הכהו מלאך באצבעו במצחו, ונראת להם ההכאה כניצוצות של אש. כשכופף אדם אצבעו [על בוהנו] ופושט אותה בכח ומכה את חבירו נקראת המכה ההיא איסקוטלא. אפותא, פדחת. לוי גזר תעניתא ולא [אתא] מיטרא, אמר רבון העולמים אינך משגיח בצער בניך ומרחם עליהם, כלומר ראוים הם להתרחם ואינך מרחם, ולפי שהטיח דברים הללו איטלע ונעשה פיסח. והיינו דאמרי בכל מקום, לעולם לא יטיח אדם דברים כלפי למעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי למעלה ואיטלע ומנו לוי. זה שדרשו, [צדיק כתמר יפרח] כארז בלבנון ישגה. תמר עושה פירות ואין גזעו מחליף, ארז גזעו מחליף ואין עושה פירות, לפיכך נמשלו הצדיקים כתמר לעשות פירות, וכארז להחליף גזעו.

מסורת הש"ס

א) נ"א מטיכותא דנהמא לצדיקי לעלמא דאתי, ב) [נ"ל חזוא עי' רש"י], ג) [נ"ל וליתי אפתורא גירס' ע"י], ד) [נ"ל אמר לה וכן איתא בע"י], ה) [נ"ל למאי וכ"ה בדפו"י], ו) [עי' ערוך ערך סנף], ז) [עי' בע"י ובח"א שם דכל זה אינו מן הגמרא מכאן עד דאייתו דובי בקרנייהו], ח) ב"ק עט:, ט) ב"ק קו., י) תיבות כפרת ודיגלת ליתא בע"י, כ) [גי' הערוך אפותא פי' מצח], ל) פ"א אגרי [עי' פי' הערוך ערך גר], מ) סוכה נג. מגילה כב:, נ) ב"ב פ:, ס) עי' שבת קח: רש"י ד"ה מרדה, ע) [וכתובות קה. מפרש רש"י הטעם ועיין רש"י שבת פו: ד"ה ולישלגו וכו'], פ) [גע"י: דובי. ואכלים בשדות], צ) [ב"מ פד.].

◆

תורה אור השלם

א. צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה:
תהלים צב יג

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מפני שמלומדת בניסין היתה אמרה ליה דביתהו כו' אמר לה מאי נעביד אמרה ליה בעי רחמי דניתבו כו' ומאי נעביד אמרה ליה בעי רחמי כו' דגמירי מן שמיא מיהב יהבי: (ב) שם אמרי ליה קא מפסדן עיזך אמר לו כו' אמרה ליה בנאי ביתי ולא קמטו: (ג) שם כמה עזין פני רקיע איכסי בעיבא ואתא מיטרא: (ד) רש"י ד"ה מסא כו' חדא מילתא היא הס"ד ואח"כ מה"ד מרדה פליא בלע"ז על שם שרודין בה פת מן התנור הס"ד ואח"כ מה"ד תנא אף היא להביא מרדה נכנסה שלא היתה שואלת כו' כנ"ל:

◆

גליון הש"ס

גמרא בעי רחמי יצאת כמין פיסת יד. עי' שמות רבה פ' כ"ג: רש"י ד"ה כל היכא כו' לא שמעתי טעם. עיין ברכות דף כה ע"ב רש"י ד"ה אלא שמעת ליה וכו': תוספות ד"ה הא והא וכו' פי' הראב"ד. הובא עוד שמעתא דהראב"ד בתוספות יומא דף יח ע"ב ע"ז דף לח ע"א:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' (והא עני הוי ועוד א"ח א"מ בהמה דקה כו') תא"מ:

◆

לעזי רש"י

פאלי"א. פל"א [פיל"א]. יעה.

◆

רבינו גרשום

מרדה. לרדות הפת. סניפין. שמלאכים האריכום בחתכי קורה.